

ДОСВІД АНТИДОПІНГОВОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН (СЛОВЕНІЯ, ФРАНЦІЯ, НІМЕЧЧИНА ТА НОРВЕГІЯ)

Юлія ЛАЗУРКО¹,

здобувач вищої освіти,

<https://orcid.org/0009-0009-6393-1500>,

yuliia.lazurko@gmail.com

Мар'ян ПІТИН¹,

доктор наук із фізичного виховання і спорту, професор,

<https://orcid.org/0000-0002-3537-4745>,

pityn7@gmail.com

*¹Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

Анотація. У статті здійснено аналіз досвіду антидопінгової освіти в європейських країнах на прикладі Словенії, Франції, Німеччини та Норвегії. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі антидопінгової освіти як одного з ключових інструментів профілактики допінгових порушень у спорті та необхідністю адаптації ефективних європейських практик до національних умов. Сучасні підходи до боротьби з допінгом дедалі більше орієнтуються не лише на контроль і санкції, а й на формування цінностей чесної гри, етичної поведінки та відповідального ставлення спортсменів до власного здоров'я.

Мета дослідження – узагальнити та проаналізувати особливості організації й реалізації антидопінгової освіти в окремих європейських країнах та визначити ключові підходи, що можуть бути використані у вітчизняній системі підготовки спортсменів. Матеріал і методи. У процесі дослідження використано аналіз і узагальнення наукових публікацій зарубіжних авторів, офіційних документів Всесвітнього антидопінгового агентства та національних антидопінгових організацій Словенії, Франції, Німеччини та Норвегії. Застосовано методи порівняльного аналізу, систематизації та логічного узагальнення для виявлення спільних і відмінних рис антидопінгових освітніх моделей у зазначених країнах.

Результати. Установлено, що в досліджуваних європейських країнах антидопінгова освіта має системний характер і реалізується на національному рівні з урахуванням вимог Всесвітнього антидопінгового кодексу. Виявлено, що освітні програми спрямовані на різні цільові групи (спортсмени, тренери, медичний і допоміжний персонал) та базуються на ціннісно-орієнтованому підході. Значна увага приділяється інтерактивним формам навчання, цифровим освітнім платформам і профілактичній роботі з молодими спортсменами.

Висновки. Досвід європейських країн свідчить про ефективність комплексного підходу до антидопінгової освіти, що поєднує нормативно-правове забезпечення, освітні інновації та формування етичних цінностей. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення національної системи антидопінгової освіти з урахуванням міжнародних стандартів і найкращих європейських практик.

Ключові слова: антидопінгова освіта, європейські країни, допінг у спорті, профілактика допінгу, спортивна етика, WADA.

EXPERIENCE OF ANTI-DOPING EDUCATION IN EUROPEAN COUNTRIES (SLOVENIA, FRANCE, GERMANY, AND NORWAY)

Yuliia LAZURKO¹,

Higher Education Applicant,
<https://orcid.org/0009-0009-6393-1500>,
Yuliia.lazurko@gmail.com

Maryan PITYN¹,

Doctor of physical culture and sport, Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-3537-4745>,
pityn7@gmail.com

¹Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article analyzes the experience of anti-doping education in European countries using the examples of Slovenia, France, Germany, and Norway. The relevance of the study is due to the growing role of anti-doping education as one of the key tools for preventing doping violations in sport and the need to adapt effective European practices to national conditions. Modern approaches to combating doping are increasingly focused not only on control and sanctions, but also on shaping the values of fair play, ethical behavior, and responsible attitudes of athletes towards their own health.

The purpose of the study is to summarize and analyze the features of the organization and implementation of anti-doping education in selected European countries and to identify key approaches that can be used in the domestic system of training athletes. **Material and methods.** The study uses analysis and summarization of scientific publications by foreign authors, official documents of the World Anti-Doping Agency, and national anti-doping organizations in Slovenia, France, Germany, and Norway. Methods of comparative analysis, systematization, and logical generalization were used to identify common and distinctive features of anti-doping education models in these countries.

Results. It was found that in the European countries studied, anti-doping education is systematic and implemented at the national level in accordance with the requirements of the World Anti-Doping Code. It was found that educational programs are aimed at different target groups (athletes, coaches, medical and support staff) and are based on a value-oriented approach. Significant attention is paid to interactive forms of learning, digital educational platforms, and preventive work with young athletes.

Conclusions. The experience of European countries demonstrates the effectiveness of a comprehensive approach to anti-doping education, combining regulatory and legal support, educational innovations, and the formation of ethical values. The results obtained can be used to improve the national anti-doping education system, taking into account international standards and best European practices.

Key words: anti-doping education, European countries, doping in sport, doping prevention, sports ethics, WADA.

Постановка проблеми. Допінг у спорті є серйозним порушенням принципів доброчесності та рівних можливостей. Незважаючи на суворі антидопінгові правила, несанкціоноване покращення спортивних результатів залишається головною проблемою на всіх рівнях спорту [8].

Суттєвим аспектом у боротьбі з допінгом у спорті виступає освітній аспект, де важливим напрямом є виховна робота. Згідно з документами міжнародного спортивного руху розроблення та впровадження антидопінгових освітніх програм займають одне з головних місць, але у багатьох країнах знаходиться на низькому рівні, зокрема в Україні [2; 7].

Антидопінгова освіта – це не лише процес навчання, виховання і розвитку особистості, що

спрямована на формування системи теоретичних і практичних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, поведінки і діяльності в дусі неприйняття допінгу, а й відповідальне ставлення до самого себе, повага до правил змагань, суперників, уболівальників [25].

Відповідно до Всесвітнього антидопінгового кодексу [1; 18–21], освітні заходи є основним і обов'язковим напрямом діяльності кожної антидопінгової організації. Розроблення, планування, впровадження та оцінка ефективності освітніх заходів здійснюється згідно з вимогами Міжнародного стандарту з освіти. Знайомство спортсмена з антидопінгом повинно відбуватися завдяки антидопінговим освітнім заходам, а не через допінг-контроль [1; 13; 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика антидопінгової освіти є предметом уваги як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, які розглядають її як ключовий інструмент профілактики допінгових порушень та формування цінностей чесної гри у спорті. У зарубіжних дослідженнях значна увага приділяється аналізу змісту та ефективності антидопінгових освітніх програм. Так, Backhouse, Whitaker та Patterson у своїх роботах узагальнили результати соціально-наукових досліджень у сфері допінгу у спорті, підкресливши важливість переходу від суто інформаційних підходів до ціннісно-орієнтованої антидопінгової освіти, спрямованої на формування етичних переконань спортсменів. Автори наголошують, що знання про заборонені речовини мають доповнюватися розвитком відповідального ставлення до власного здоров'я та спортивної діяльності [10].

Окрему групу становлять дослідження, присвячені оцінюванню ефективності конкретних освітніх програм. Зокрема, Deng та співавтори проаналізували вплив електронних освітніх курсів WADA (ALPHA) на рівень знань і ставлення спортсменів до допінгу. Результати дослідження засвідчили зростання обізнаності учасників, однак автори підкреслили обмежений вплив таких програм на зміну поведінкових намірів, що свідчить про необхідність комплексного підходу до антидопінгової освіти [11; 26; 30].

В українській науковій літературі питання антидопінгової освіти розглядається переважно в контексті розвитку національної системи спорту та підготовки спортсменів. Так, Олійник, Мицкан та Оклієвич аналізують допінг у спорті як соціально-педагогічну проблему та обґрунтовують необхідність системного впровадження антидопінгової освіти як складової частини підготовки спортсменів різного віку [4].

Сергієнко та Сірик у своїх дослідженнях акцентують увагу на ролі антидопінгової освіти у сучасному спорті, підкреслюючи її значення для формування правової та етичної культури спортсменів. Автори зазначають, що ефективність антидопінгових заходів значною мірою залежить від рівня обізнаності та ціннісних орієнтацій суб'єктів спортивної діяльності [5].

Питання антидопінгової освіти молоді розглядає Скрипченко, яка наголошує на необхідності профілактичної роботи з юними спортсменами та інтеграції відповідних освітніх компонентів у систему фізичного виховання [6].

К. О. Коваль, М. В. Дутчак у своїх працях звертають увагу на проблематику формування та

реалізацію освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті. Також у своїй іншій роботі автори зробили аналітичний огляд міжнародного досвіду з формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті на прикладі таких країн, як Великобританія, Франція, Німеччина та Польща [2; 3].

Х. Хіменес та співавтори вивчали досвід антидопінгової освіти у Німеччині, Норвегії, Австралії та Україні, зробивши висновок про важливість розширення цифрових платформ, інтерактивних методів боротьби з допінгом в Україні [7].

Досвід європейських країн у сфері антидопінгової освіти є найбільш релевантним для аналізу та можливого впровадження в нашому контексті з кількох причин. Більшість європейських держав діють у межах єдиної нормативно-правової системи Всесвітнього антидопінгового кодексу (WADA) та активно інтегрують його положення у національні освітні програми. Це забезпечує високий рівень системності, послідовності та відповідності міжнародним стандартам.

Європейські країни мають подібні соціально-культурні, освітні та спортивні моделі розвитку, що робить їхній досвід більш наближеним і практично застосовним для нашої країни порівняно з моделями інших регіонів світу.

Окрім того, багато європейських країн мають успішний практичний досвід інтеграції антидопінгових освітніх програм у систему шкільної, університетської та позашкільної освіти, що може слугувати ефективним прикладом для адаптації та впровадження на національному рівні.

Метою є узагальнення та аналіз особливостей організації й реалізації антидопінгової освіти в окремих європейських країнах (Словенії, Франції, Німеччини та Норвегії) та визначити ключові підходи, що можуть бути використані у вітчизняній системі підготовки спортсменів.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано аналіз і узагальнення наукових публікацій зарубіжних авторів, офіційних документів Всесвітнього антидопінгового агентства та національних антидопінгових організацій Словенії, Франції, Німеччини та Норвегії. Застосовано методи порівняльного аналізу, систематизації та логічного узагальнення для виявлення спільних і відмінних рис антидопінгових освітніх моделей у зазначених країнах.

Виклад основного матеріалу. Наявність національних освітніх заходів, платформ (наприклад, переклад курсів WADA ADEL) та тренінгів для спортсменів і тренерів показує зусилля

держави у цій сфері. Існування професійних структур із профілактики, контролю та освіти (включно з окремими департаментами для освіти) у національних антидопінгових агентствах. Наприклад, агентства у деяких європейських країнах мають спеціальні освітні департаменти. Також активність у міжнародних освітніх програмах ВАДА – важливий критерій для оцінки країни, адже участь країни у глобальних проєктах WADA (наприклад, ADEL, семінари, конференції), співпраця з іншими національними організаціями збільшує охоплення та якість освіти.

Успішність антидопінгової освіти – це поєднання не лише законодавчого впровадження антидопінгової політики, а й рівня доступності, адаптованості, охоплення та якості освіти для спортсменів і тренерів. Системи в Австралії, Канаді, Норвегії, Німеччині та США вважаються одними з найрозвиненіших, а моделі Словенії і Франції використовуються як найкращі практики для побудови національних програм.

В останні роки **Словенська** антидопінгова організація (SLOADO) приділяє більший акцент на профілактичні програми, які охоплюють не лише професійних спортсменів, а й учнів початкових класів, спортсменів-любителів і всю спортивну громадськість. Результати їхньої діяльності, найімовірніше, можна буде побачити лише після більш тривалого періоду регулярного впровадження цієї систематичної програми [25].

Профілактичні програми передусім спрямовані на спортсменів (особливо молодих), але вони також повинні залучати інших зацікавлених осіб у спорті, від дітей, які тільки починають свою спортивну кар'єру, до рекреаційних спортсменів і всіх інших, хто так чи інакше займається спортом або залучений до спорту в будь-якій формі.

SLOADO цінує внесок, який спорт може зробити в здоров'я, саморозвиток, соціальний розвиток і національну гордість, якщо він розвивається в сильному етичному середовищі. SLOADO визначає чесність, справедливість, рівність і повагу як цінності, необхідні для справжнього успіху в спорті. Фундаментальною основою для спорту, яким можуть насолоджуватися всі, є спортивна поведінка та спосіб, у який грають у спорт. SLOADO бере на себе зобов'язання разом із партнерами відігравати свою роль у забезпеченні встановлення стандартів чесної гри та спорту, вільного від наркотиків, а також у їх подальшому просуванні шляхом надання ефективної освіти та інформації.

Основним принципом антидопінгової освіти та інформаційної програми SLOADO є захист

духу спорту від підриву допінгом і створення середовища, яке заохочує та зміцнює вільну від допінгу поведінку учасників, підтримуючи спортсменів, які бажають змагатися вільно від допінгу. Хоча комплексна програма тестування відіграє фундаментальну роль як стримуючий і превентивний захід проти допінгу, SLOADO визнає, що вона зобов'язана надавати спортсменам та допоміжному персоналу інформацію і технічні консультації, необхідні їм для прийняття поінформованого та відповідального вибору відповідно до антидопінгових правил SLOADO [18; 25].

Профілактичні програми для вільного від допінгу спорту спираються одна на одну і проходять у кілька етапів.

Рівень I: програми для дітей віком від 6 до 14 років, матеріали «Навчання та виховання дітей відповідно до цінностей» та «Цінності у спорті в кожному класі початкової школи» у друкованому та онлайн-форматі, призначені для всіх ДНЗ та Центрів шкільної та позашкільної роботи, просвітницькі програми на шкільних спортивних змаганнях та на спортивному фестивалі молоді, інформаційні програми на масових заходах, призначених для дітей (Олімпійський фестиваль, Let's Move Ljubljana, Мініолімпіада тощо), буклети, листівка/плакат «Спорт без допінгу».

Рівень II: програми для молодих спортсменів віком від 15 до 19 років включають обов'язкове електронне навчання, лекції для студентів-спортсменів ліцеїв і гімназій зі спортивними відділеннями, лекції для членів збірних команд, лекції для здобувачів освіти, програми обізнаності на окремих національних та міжнародних конкурсах, листівка-процедура допінг-контролю, брошура про ненавмисний допінг, листівка/плакат «Спорт без допінгу».

Рівень III: програма для перспективних та елітних спортсменів віком від 20 років і старше включає обов'язкове електронне навчання для спортсменів міжнародного рівня, лекції для кандидатів на великі змагання, для членів Національного зареєстрованого пулу тестування (NRTP) – семінар із використання онлайн-інструменту ADAMS та електронного навчання. Основна інформація про реферальну програму за місцем проживання, програми обізнаності на окремих національних та міжнародних конкурсах [14; 18].

SLOADO визнає важливу роль, яку відіграють різні країни та регіони у забезпеченні ефективної антидопінгової освіти та інформації, а також важливу роль допоміжного персоналу спортсменів у наданні етичної підтримки та рекомендацій спортсменам.

Тож антидопінгова освіта є ключовим елементом сучасної боротьби з допінгом у спорті. Вона охоплює всі рівні спортивної діяльності – від аматорського до професійного спорту і має на меті не лише зниження випадків вживання заборонених речовин, а й формування культури «чистого спорту» серед спортсменів та їхніх оточень.

Так, у **Франції** антидопінгова освіта здійснюється через різноманітні програми, що мають на меті забезпечення високих стандартів освіти для спортсменів, тренерів та спортивних медиків.

Важливу роль у національній антидопінговій освіті відіграє Французьке агентство боротьби з допінгом (AFLD), яке є основним органом, відповідальним за нагляд за дотриманням антидопінгових стандартів у країні. AFLD реалізує комплексну політику, що включає як контроль за тестуванням, так і широкі освітні ініціативи.

Основним інструментом, через який здійснюється антидопінгова освіта у Франції, є програма AFLD «Освіта і профілактика». Ця програма включає у себе освітні тренінги для спортсменів і тренерів, що охоплюють питання розпізнавання допінгових речовин та методів, які можуть бути використані для їх виявлення, підготовка освітян, викладачів з антидопінгової освіти, які проводять навчальні заходи на рівні спортивних федерацій і клубів, спеціальні курси та майстер-класи, спрямовані на роз'яснення заборонених методів і речовин, а також процедур, що стосуються ліцензування та тестування спортсменів [8; 28].

Франція активно використовує електронне навчання (e-learning) як один з основних методів антидопінгової освіти. Офіційний портал AFLD пропонує освітні матеріали, які включають онлайн-курси для спортсменів, тренерів і спортивних медиків, інтерактивні тренінги для федерацій, що допомагають спортсменам отримати сертифікацію, необхідну для участі у національних та міжнародних змаганнях.

Ці курси засновані на програмі ADeL (Anti-Doping Education and Learning), що розроблена Всесвітнім антидопінговим агентством (WADA). Вони дають змогу охопити широку аудиторію, включаючи новачків і досвідчених спортсменів [29].

Франція також активно займається підготовкою антидопінгових фахівців, які мають провести необхідне навчання для інших учасників спортивної екосистеми. Програма AFLD Training of Educators забезпечує сертифікацію викладачів антидопінгової освіти, що дає їм змогу проводити

навчання на місцях, адаптуючи зміст до специфіки окремих видів спорту.

Аналіз ефективності антидопінгових освітніх програм у Франції показує, що в країні знизилася кількість випадків порушень антидопінгових правил серед молодих спортсменів. Програми, орієнтовані на формування освіченості серед тренерів і медичних працівників, відіграють важливу роль у зниженні інцидентів допінгових порушень. Окрім того, система профілактики дає змогу підтримувати високий рівень чесності серед учасників змагань [8; 17].

Франція активно бере участь у міжнародних антидопінгових ініціативах. Зокрема, її програми та підходи стали основою для розроблення нових навчальних курсів і стандартів у рамках WADA. Французька система освіти у цій сфері визнана ефективною і була імплементована у низці країн Європи, де також ведеться боротьба з допінгом.

Антидопінгова освіта у Франції є важливою складовою частиною національної політики боротьби з допінгом. Програми AFLD та інтеграція міжнародних стандартів, таких як ADeL від WADA, дають змогу ефективно поширювати знання серед спортсменів, тренерів та спортивних організацій. Франція активно підтримує розвиток антидопінгової освіти, що робить її однією з провідних країн у цій сфері на міжнародному рівні.

У **Німеччині** запобігання допінгу структурно та організаційно є частиною Департаменту профілактики Національного антидопінгового агентства (NADA). Починаючи з 2012 р. профілактичні заходи та програми здійснюються в рамках всеохоплюючої програми під назвою «РАЗОМ ПРОТИ ДОПІНГУ» (GGD) [24].

Цільові групи спортсменів, тренерів, допоміжного персоналу, батьків, учителів та антидопінгових та антидопінгових офіцерів повинні бути поінформовані спільно, активно, персонально, мотивовані та обізнані в питаннях запобігання допінгу з метою зміцнення компетенцій та цінностей. За допомогою GGD спортсмени повинні бути захищені від допінгу з погляду поведінкової профілактики, а також сприяти створенню «чистого» (елітного) спорту [15; 16].

Із цієї метою використовуються інформаційні заходи, які поділяються на інформаційні стенди та навчальні заходи, а також друкована та онлайн-інформація. Окрім того, для охоплення цільових груп використовуються інтерактивні та/або неінтерактивні медіа.

Окрім того, НАДА Німеччини проводить безліч воркшопів у різних установах для спортсменів у різних спортивних клубах, федераціях, вишколи для працівників галузі медицини, ознайомчі заходи у школах та організаціях в онлайн- чи офлайн-форматі, з розкладом яких можна ознайомитися на офіційному сайті агентства.

Національне антидопінгове агентство Німеччини (NADA) розширило свій репертуар освітніх заходів, включивши в нього платформу електронного навчання, яка з 2011 р. запрацювала в режимі онлайн. Таким чином, NADA пропонує молодим спортсменам оптимальні можливості для ознайомлення з антидопінговими правилами [19].

Платформа електронного навчання NADA представляє усі важливі теми в інтерактивному режимі. Курс складається з декількох модулів, у яких, наприклад, детально пояснюється процес допінг-контролю. Контрольні запитання та підсумковий онлайн-тест дають змогу провести самоаналіз і задокументувати вивчене. Після успішного проходження фінального тесту кожен учасник отримує сертифікат, без якого неможлива участь спортсмена у національних та міжнародних змаганнях [21].

Віпперт і Фліссер (Wippert and Fliesser, 2016) досліджували ефективність національної антидопінгової програми на вибірці з 213 німецьких елітних студентів-спортсменів. Запитання полягало в тому, чи підвищився рівень знань про допінг після впровадження національного плану запобігання допінгу, який імплементується німецькими спортивними організаціями (НАДА, Німецькою федерацією олімпійського спорту та Федеральним міністерством внутрішніх справ і громад). Порівняно зі студентами-спортсменами, які не брали участі в програмі, спортсмени, котрі відвідували заняття протягом навчального семестру, показали вищі бали у знаннях про допінг [27].

Варто зазначити, що Німеччина – одна з небагатьох країн, де за порушення антидопінгових правил існує відповідальність на законодавчому рівні. Закон про боротьбу з допінгом у Німеччині був прийнятий у 2015 р. та набув чинності з 01 січня 2016 р. Він регулює використання та розповсюдження заборонених допінгових засобів серед спортсменів, покарання для осіб, які організують або заохочують до вживання допінгу (наприклад, тренери або лікарі), визначення допінгових порушень та відповідні санкції, включаючи штрафи та ув'язнення. Згідно із цим

законом, покарання можуть включати не лише штрафи, а й тюремні терміни до трьох років для осіб, що займаються організацією допінгу або його пропагандою серед спортсменів [22].

Ставлення **Норвегії** до допінгу завжди було чітким. Використання речовин, що підвищують спортивні результати, ніхто публічно не визнавав. Норвегію називають «батьківщиною преамбул», і вона пристосувалася до самостійно визначеної ролі морального лідера щодо спортивної етики загалом і ставлення до допінгу зокрема.

Антидопінгова освіта в Норвегії організовується на рівні національного антидопінгового органу Anti-Doping Norway (ADNO), який є визначальною WADA національною антидопінговою організацією з 2003 р. та відповідає за реалізацію національних антидопінгових програм у спорті. ADNO працює незалежно від Норвезького олімпійського комітету та державних органів, забезпечуючи прозору й ефективну систему боротьби з допінгом відповідно до Всесвітнього антидопінгового кодексу та міжнародних стандартів [9].

Освітня діяльність ADNO включена до Національної антидопінгової програми, яка передбачає планування та реалізацію інформаційно-освітніх заходів для спортсменів, тренерів, медичного та допоміжного персоналу. Це охоплює навчальні онлайн-курси, семінари та інтерактивні програми, зокрема e-learning програми на зразок «Real Winner», що відповідають вимогам міжнародних антидопінгових правил і спрямовані на підвищення знань про права й обов'язки, ризики допінгу та етичні аспекти чистого спорту [12].

Протягом останніх трьох-чотирьох десятиліть Норвегія пропагує спорт без допінгу. Робота зі спортивними цінностями стала важливою сферою діяльності у 1990-х роках. У другій половині 1990-х років було здійснено низку ініціатив, спрямованих на зміцнення ціннісної свідомості у спорті. Проводилися кампанії проти допінгу та вживання наркотиків, семінари для підвищення обізнаності спортивних лікарів. Також було запроваджено систему призів за чесну гру, які отримували спортсмени, що діяли відповідно до базових цінностей у спорті. У 1997 р. розпочався проєкт «Антидопінг у школах». Навчальні матеріали були розповсюджені серед усіх норвезьких середніх шкіл та деяких молодших класів. Колишні спортсмени, які зловживали наркотиками, читали лекції у школах. Були проведені рекламні кампанії з такими гаслами, як: «Допінг не завжди вбиває», «Допінг звів мене з розуму»,

«Найменш небезпечна частина допінгу – бути спійманим» [23].

Норвезька антидопінгова робота була масштабною і складною. Поряд із контролем і санкціями значні ресурси були вкладені в роботу над ставленням до допінгу. Зокрема, деякі з перших кампаній справляли враження пропаганди з перебільшеним акцентом на негативних наслідках для здоров'я і ставлення. Поступово фокус був зосереджений на чесній грі та несхваленні шахрайства.

Висновки. Досвід європейських країн, зокрема Словенії, Норвегії, Франції та Німеччини, підтверджує ефективність комплексних підходів до антидопінгової освіти. Вони включають у себе не лише проведення тестувань і контроль за спортсменами, а й активне просвітництво на всіх етапах їхньої спортивної кар'єри – від початкових етапів у школах до професійних рівнів. Наприклад, у Франції та Словенії освітні програми для

молодих спортсменів проводяться у співпраці з освітніми установами та спортивними організаціями, що дає змогу створити основу для здорового спортивного середовища ще на ранньому етапі розвитку спортсменів.

Ефективність антидопінгової освіти має бути підкріплена відповідальністю на законодавчому рівні. Країни, що прийняли законодавчі акти, спрямовані на боротьбу з допінгом, демонструють значні досягнення у формуванні здорового спортивного середовища. Законодавчі ініціативи, такі як кримінальні покарання за торгівлю допінговими речовинами, штрафи для спортсменів, що порушують правила, та обов'язкове тестування, створюють правову основу, яка підтримує просвітницьку роботу.

Перспектива подальших досліджень передбачає визначення спрямованості різних методів реалізації антидопінгової освіти та вивчення досвіду її змістового наповнення на прикладі різних країн.

Список використаних джерел

1. Всесвітній антидопінговий кодекс. 2021. URL: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/The_Code_2021_UA.pdf (дата звернення: 09.01.2026).
2. Коваль К., Дутчак М. Аналітичний огляд міжнародного досвіду з формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності в спорті. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2024. DOI: 10.29038/2220-7481-2024-03-03-11 (дата звернення: 14.12.2025).
3. Коваль К. О., Дутчак М. В. Проблематика формування та реалізація освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті. Вісник Прикарпатського університету. Серія «Фізична культура». 2024. № 42. С. 18–25.
4. Олійник Я., Мицкан Б., Оклієвич Л. Допінг у спорті та перспективи антидопінгової освіти. Вісник Прикарпатського національного університету. 2016.
5. Сергієнко В. М., Сірик А. Є. Допінг та антидопінгова освіта сучасного спорту. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2021. № 3К(131). С. 358–361.
6. Скрипченко І. Т. До питання антидопінгової освіти молоді в Україні. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні. 2020. С. 137–140.
7. Хіменес Х., Пітин М., Задорожна О., Стельмах Ю. Актуальні стратегії антидопінгової освіти національного рівня (приклад Німеччини, Норвегії, Австралії та України). 2025. DOI: 10.5281/zenodo.15620268 (дата звернення: 14.12.2025).
8. Agence Française de Lutte contre le Dopage. Anti-doping education and prevention. Paris, n.d. URL: <https://www.afld.fr/en/the-fight-against-doping/education-and-prevention> (дата звернення: 14.12.2025).
9. Anti Doping Norway. About Anti-Doping Norway. n.d. URL: <https://www.antidoping.no/about-anti-doping-norway> (дата звернення: 14.12.2025).
10. Backhouse S. H., Whitaker L., Patterson L. Reviewing the social science of drugs in sport. Montreal : World Anti-Doping Agency, 2015.
11. Deng Z., Guo J., Wang D., Huang T., Chen Z. Effectiveness of the World Anti-Doping Agency's e-learning programme for anti-doping education. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy. 2022. Vol. 17, № 31. DOI: 10.1186/s13011-022-00459-1
12. Gilberg R., Breivik G., Loland S. Anti-doping in sport: The Norwegian perspective. Sport in Society. 2006. Vol. 9, № 2. P. 334–353. DOI: 10.1080/17430430500491355
13. Johnson M. B. A systemic social-cognitive perspective on doping. Psychology of Sport and Exercise. 2012. Vol. 13, № 3. P. 317–323.
14. Kustev S., McArdle D. National law, domestic governance and global policy. International Journal of Sport Policy. 2012. Vol. 6. P. 1–17. DOI: 10.1080/19406940.2012.662692
15. Krüger M., Becker C., Nielsen S., Reinold M. Doping und Anti-Doping in der Bundesrepublik Deutschland 1950 bis 2007. Arete, 2014. DOI: 10.1515/sug-2013-0104
16. Krüger M., Nielsen S. Die Entstehung der Nationalen Anti-Doping Agentur in Deutschland. Sport und Gesellschaft. 2013. Vol. 10, № 1. S. 55–94. DOI: 10.1515/sug-2013-0104

17. Le Monde. Eduquer les sportifs et leur encadrement: l'autre priorité de l'Agence Française de Lutte contre le Dopage. 31 mars 2025. URL: <https://surl.li/sompfh> (дата звернення: 14.12.2025).
18. Makuc N. Preventivni protidopinški programi v Sloveniji. *Revija Šport*. 2020. URL: <https://surl.lu/lslquz> (дата звернення: 14.12.2025).
19. Manges T., Seidel K., Walter N., Schüler T., Elbe A. M. Answering the call for values-based anti-doping education. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2022. Vol. 4. DOI: 10.3389/fspor.2022.859153
20. Moser J. T. Doping im Sport. 2025. DOI: 10.3256/978-3-03929-068-0
21. National Anti Doping Agency Germany – NADA Germany. n.d. URL: <https://www.nada.de/en/home> (дата звернення: 14.12.2025).
22. Probst G. ADBG – Anti-Doping-Bundesgesetz. 2024. DOI: 10.33196/9783704694539
23. Real Winner. n.d. URL: <https://renutover.no/en> (дата звернення: 14.12.2025).
24. ScharfM., SymanzikT., KoernerS. Gemeinsam, aktiv, persönlich – Evaluation des Dopingpräventionsprogramms der NADA. 2020. DOI: 13140/RG.2.2.26342.04168
25. Slovenian Anti-Doping Organisation (SLOADO). n.d. URL: <https://sloado.si/> (дата звернення: 14.12.2025).
26. World Anti-Doping Agency. International Standard for Education (ISE). 2021. URL: <https://surl.li/ntuzsz> (дата звернення: 09.01.2026).
27. Wippert P. M., Fliesser M. National doping prevention guidelines. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. 2016. Vol. 11, № 1. P. 35. <https://surl.li/pdaryd>
28. Implementation of anti-doping policies in 2022 – France – Anti-doping questionnaire (ADQ). n.d. URL: <https://surl.lu/yjfqdx> (дата звернення: 14.12.2025).
29. World Anti-Doping Agency. Anti-Doping Education and Learning (ADeL) platform. Montreal, n.d. URL: <https://adel.wada-ama.org> (дата звернення: 14.12.2025).
30. World Anti-Doping Agency. International literature review: Attitudes, behaviours, knowledge and education. Montreal : WADA, 2018.

References

1. Vsesvitniy antidopingovyy kodeks. (2021). [World Anti-Doping Code]. Retrieved January 9, 2026, from: https://nadc.org.ua/wpcontent/uploads/2021/01/The_Code_2021_UA.pdf/ [in Ukrainian].
2. Koval, K., & Dutchak, M. (2024). Analitichnyy ohlyad mizhnarodnogo dosvidu z formuvannya ta realizatsiyi osvitynikh proham u systemi antydopingovoyi diyal'nosti v sporti [Analytical review of international experience in the formation and implementation of educational programs in the anti-doping system in sports]. *Natsional'nyy universytet fizychnoho vykhovannya i sportu Ukrayiny*. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-03-03-11> [in Ukrainian].
3. Koval, K. O., & Dutchak, M. V. (2024). Problematyka formuvannya ta realizatsiya osvitynikh proham u systemi antydopingovoyi diyal'nosti u sporti [The problem of the formation and implementation of educational programs in the anti-doping system in sports]. *Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Seriya: Fizychna kul'tura*, (42), 18–25. [in Ukrainian].
4. Oliynyk, Y., Mytskan, B., & Okliyevych, L. (2016). Doping u sporti ta perspektyvy antydopingovoyi osvity [Doping in sports and the prospects of anti-doping education]. *Visnyk Prykarpats'koho natsional'noho universytetu*. [in Ukrainian].
5. Serhiyenko, V. M., & Siryk, A. Y. (2021). Doping ta antydopingova osvita suchasnoho sportu [Doping and anti-doping education in modern sports]. *Naukovi chasopysy NPU imeni M. P. Drahomanova*, 3K(131), 358–361. [in Ukrainian].
6. Skrypchenko, I. T. (2020). Do pytannya antydopingovoyi osvity molodi v Ukrayini [On the issue of anti-doping education for youth in Ukraine]. *Pravova derzhava: istoriya, suchasnist' ta perspektyvy formuvannya v Ukrayini*, 137–140. [in Ukrainian].
7. Khimenes, K., Pityn, M., Zadorozhna, O., & Stelmakh, Y. (2025). Aktual'ni stratehiyi antydopingovoyi osvity natsional'noho rivnya (pryklad Nimechchyny, Norvehii, Avstralii ta Ukrayiny) [Current strategies of national-level anti-doping education (example of Germany, Norway, Australia, and Ukraine)]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15620268> [in Ukrainian].
8. Agence Française de Lutte contre le Dopage (AFLD). (n.d.). Anti-doping education and prevention. Paris: Agence Française de Lutte contre le Dopage. Retrieved December 14, 2025, from: <https://www.aflid.fr/en/the-fight-against-doping/education-and-prevention>
9. Anti Doping Norway (ADNO). (n.d.). Retrieved from: <https://www.antidoping.no/about-anti-doping-norway>
10. Backhouse, S. H., Whitaker, L., & Patterson, L. (2015). Reviewing the social science of drugs in sport. *World Anti-Doping Agency*.
11. Deng, Z., Guo, J., Wang, D., Huang, T., & Chen, Z. (2022). Effectiveness of the World Anti-Doping Agency's e-learning programme for anti-doping education on knowledge of, attitudes towards, and likelihood of doping. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 17(31). <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00459-1>
12. Gilberg, R., Breivik, G., & Loland, S. (2006). Anti-doping in sport: The Norwegian perspective. *Sport in Society*, 9(2), 334–353. <https://doi.org/10.1080/17430430500491355>
13. Johnson, M. B. (2012). A systemic social-cognitive perspective on doping. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(3), 317–323.

14. Kustec, S., & McArdle, D. (2012). National law, domestic governance and global policy: A case study of anti-doping policy in Slovenia. *International Journal of Sport Policy*, 6, 1–17. <https://doi.org/10.1080/19406940.2012.662692>
15. Krüger, M., Becker, C., Nielsen, S., & Reinold, M. (2014). Doping und Anti-Doping in der Bundesrepublik Deutschland 1950 bis 2007. *Genese – Strukturen – Politik. Arete*. <https://doi.org/10.1515/sug-2013-0104>
16. Krüger, M., & Nielsen, S. (2013). Die Entstehung der Nationalen Anti-Doping Agentur in Deutschland (NADA) im Kontext der Gründung der Welt Anti-Doping Agentur (WADA) [The creation of the National Anti-Doping Agency in Germany (NADA) in the context of the founding of the World Anti-Doping Agency (WADA)]. *Sport und Gesellschaft*, 10(1), 55–94. <https://doi.org/10.1515/sug-2013-0104>
17. Le Monde. (2025). Eduquer les sportifs et leur encadrement: l'autre priorité de l'Agence Française de Lutte contre le Dopage [Educating athletes and their support staff: The other priority of the French Anti-Doping Agency]. Retrieved December 14, 2025, from <https://surl.li/sompfh>
18. Makuc, N. (2020). Preventivni protidopijski programi v Sloveniji [Preventive anti-doping programs in Slovenia]. *Revija Šport*. Retrieved December 14, 2025, from <https://surl.li/lsqz>
19. Manges, T., Seidel, K., Walter, N., Schüler, T., & Elbe, A. M. (2022). Answering the call for values-based anti-doping education – An evidence-informed intervention for elite adolescent athletes in Germany and Austria. *Frontiers in Sports and Active Living*, 4. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.859153>
20. Moser, J. T. (2025). Doping im Sport. <https://doi.org/10.3256/978-3-03929-068-0>
21. National Anti Doping Agency Germany – NADA Germany. (n.d.). Retrieved from: <https://www.nada.de/en/home>
22. Probst, G. (2024). ADBG – Anti-Doping-Bundesgesetz [Anti-Doping Federal Law]. <https://doi.org/10.33196/9783704694539>
23. Real Winner. (n.d.). Retrieved December 14, 2025, from: <https://renutover.no/en>
24. Scharf, M., Symanzik, T., & Koerner, S. (2020). Gemeinsam, aktiv, persönlich – Evaluation des Dopingpräventionsprogramms der Nationalen Antidoping Agentur Deutschland [Together, active, personal – Evaluation of the anti-doping prevention program of the National Anti-Doping Agency Germany]. Retrieved July 2020, from: <https://doi.org/13140/RG.2.2.26342.04168>
25. Sloado.si. (n.d.). Retrieved December 14, 2025, from: <https://sloado.si/>
26. WADA International standard of education (ISE). (2021). Retrieved January 9, 2026, from: <https://surl.li/ntuzsz>
27. Wippert, P. M., & Fliesser, M. (2016). National doping prevention guidelines: Intent, efficacy and lessons learned – a 4-year evaluation. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 11(1), 35. <https://surl.li/pdaryd>
28. Implementation of anti-doping policies in 2022 – France – Anti-doping questionnaire (ADQ). (n.d.). Retrieved from: <https://surl.li/yjfqdx>
29. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). Anti-Doping Education and Learning (ADeL) platform. Montreal: World Anti-Doping Agency. Retrieved December 14, 2025, from: <https://adel.wada-ama.org>
30. World Anti-Doping Agency. (2018). International literature review: Attitudes, behaviours, knowledge and education. WADA.

